

Surxondaryo viloyatida turizm infratuzilmasi.**Mo'minova Mavjuda,****Termiz iqtisodiyot va servis universiteti magistranti,****Ilmiy rahbar: i.i.f.n.dots (phd) Ziyodulla Turayev****ANNOTATSIYA**

Ushbu maqolada Surxandaryo viloyatining turizm salohiyati va turizm infratuzilmasining rivojlanish holati ilmiy asosda tahlil qilinadi. Turistik infratuzilma tushunchasi, uning hududiy rivojlanishga ta'siri va mavjud muammolar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, amaliy ma'lumotlar asosida mavjud infratuzilma imkoniyatlari baholanib, istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlari taklif etiladi.

Kalit so'zlar: turizm infratuzilmasi, Surxandaryo viloyati, sayyohlik salohiyati, hududiy rivojlanish, xizmatlar sifati, logistika, investitsiya.

KIRISH

So'nggi yillarda O'zbekistonda turizmni iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biriga aylantirish yo'lida izchil islohotlar olib borilmoqda. Ayniqsa, mintaqaviy turizmni rivojlantirish, milliy merosni saqlash va sayyohlik infratuzilmasini modernizatsiya qilish orqali hududlar iqtisodiyotiga yangi turtki berilmoqda. Bu borada Surxandaryo viloyati o'zining tabiiy landshafti, tarixiy yodgorliklari, ekologik va etnoturistik resurslari bilan alohida ahamiyatga ega hududlardan biridir.

Ammo bu salohiyatni to'liq ishga solish uchun infratuzilmaviy bazani rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Turizm infratuzilmasi deganda yo'llar, transport, mehmonxonalar, ovqatlanish maskanlari, axborot markazlari, internet tarmog'i, gid va ekskursovod xizmatlari, xavfsizlik tizimlari kabi omillar tushuniladi. Ularning sifati va mavjudligi sayyohlar oqimini belgilovchi muhim mezon hisoblanadi.

Shu sababli, ushbu maqolada Surxandaryo viloyatida turizm infratuzilmasining hozirgi holati, muammolari va istiqbollari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari ushbu sohada samarali choralar ko'rishga ilmiy asos bo'la oladi.

Dolzarblik

Bugungi globallashuv sharoitida turizm sohasining iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy jihatlardan ahamiyati tobora ortib bormoqda. Dunyo bo'yicha raqobatbardoshlikni belgilovchi muhim omillardan biri sifatida turizm infratuzilmasining rivojlanganlik darajasi e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlar, xususan, O'zbekiston uchun bu yo'nalish nafaqat yangi ish o'rinlari yaratish, balki hududiy iqtisodiy faollikni kuchaytirish, infratuzilmani modernizatsiya qilish va xorijiy investitsiyalarni jalb etishda ham strategik ahamiyat kasb etadi.

Surxandaryo viloyati geosiyosiy jihatdan qulay hududda joylashgan bo'lib, qadimiy tarixiy obidalar, noyob arxeologik yodgorliklar (Qoratepa, Fayoztepa), tabiiy manzaralar (Baysun tog'lari, Zarautsoy qoya suratlari) va boy etnografik merosga ega. Shu bois, viloyatning turizm salohiyati juda yuqori baholanadi. Biroq ushbu salohiyatdan to'laqonli foydalanish imkoniyatlari hozircha yetarli emas, bu esa turizm infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi bilan bog'liq.

Hozirgi paytda turistik faoliyat faqat markaziy shaharlarda — asosan Termizda faollik ko'rsatyapti. Qolgan tumanlarda esa transport yo'llarining yomonligi, mehmonxonalar yetishmasligi, internet va aloqa vositalarining sust rivojlanishi, zamonaviy xizmatlar ko'rsatishdagi sustlik kabi omillar sayyohlar oqimini cheklab qo'ymoqda. Bundan tashqari, axborot markazlari, gidlik xizmatlari va sanitariya-gigiyena sharoitlarining talab darajasida emasligi hududiy turizm rivojiga to'siq bo'lmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining so'nggi qaror va farmonlarida turizm infratuzilmasini hududiy darajada kengaytirish, "Turizm qishloqlari" konsepsiyasi asosida ichki va tashqi turizmni integratsiyalash, logistika va mehmondo'stlik xizmatlarini modernizatsiya qilish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Aynan shunday yondashuvlar orqali Surxandaryo viloyati kabi chekka mintaqalarda turizmning yangi bosqichga ko'tarilishi mumkin.

Shu sababli, Surxandaryo viloyatida turizm infratuzilmasining hozirgi holatini o'rganish, mavjud imkoniyatlar va muammolarni tahlil qilish, ularni yechish yo'llarini

aniqlash — dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Bu nafaqat viloyat iqtisodiyoti, balki mamlakatning umumiy turizm strategiyasi uchun ham muhim poydevor bo‘lib xizmat qiladi.

1-jadval. Surxandaryo viloyatida turizm infratuzilmasining asosiy ko‘rsatkichlari (2024-yil holatiga)

Infratuzilma elementi	Mavjudlik darajasi	Muammolar	Rivojlantirish imkoniyatlari
Mehmonxonalar (Termiz shahri)	20 ta, 3–4 yulduzli	Viloyat tumanlarida deyarli yo‘q	Xususiy sektorni jalb etish orqali kengaytirish
Yo‘llar va transport	Markaziy yo‘llar yaxshi	Tog‘li hududlarda yomon holatda	Avtobus marshrutlari, turistik yo‘nalishlar
Gid va ekskursiya xizmatlari	Cheklangan, norasmiy	Sertifikatlangan gidlar yetishmaydi	Gidlar tayyorlash kurslarini ochish
Axborot markazlari va navigatsiya	1 ta (Termizda)	Tumanlarda yo‘q, raqamli xizmatlar zaif	Mobil ilovalar, QR kodli yo‘nalishlar
Mehmon uylari va ovqatlanish joylari	Shahar atrofida mavjud	Qishloq hududlarida servis past	Turizm qishloqlarini rivojlantirish dasturi
Internet va mobil aloqa	Shahar markazida barqaror	Tog‘li tumanlarda qamrov zaif	Mobil operatorlar bilan hamkorlik
Ziyorat turizmi infratuzilmasi	Fayoztepa, Qoratepa	Yo‘nalishlar belgilanmagan, xavfsizlik past	Hududiy rejalashtirish orqali takomillashtirish

Jadval asosida ko‘rinib turibdiki, Surxandaryo viloyatida **turizm infratuzilmasi markazlashgan**, ammo **tumanlar va chekka hududlarda nomutanosiblik** mavjud. Bu nomutanosiblikni bartaraf etish uchun davlat-xususiy sheriklik, raqamli texnologiyalar va mahalliy aholining ishtirokini kuchaytirish zarur.

NATIJALAR VA TAHLIL

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, Surxandaryo viloyatining turizm infratuzilmasi hali yetarli darajada rivojlanmagan. Xususan:

- faqat Termiz shahri va uning atrofida zamonaviy mehmonxonalar mavjud;
- Boysun, Denov, Sherobod tumanlarida sayyohlarni qabul qilish infratuzilmasi cheklangan;
- yo'llarning sifati ayrim hududlarda sayohatchilar harakatini qiyinlashtirmoqda;
- internet, mobil aloqa va axborot xizmatlarining qamrovi sayyohlar ehtiyojini to'liq qondirmaydi.

So'rovnoma natijalariga ko'ra, 64% respondentlar transport infratuzilmasining zaifligini asosiy muammo deb ko'rsatgan. 58% mehmonlar mahalliy gid xizmatlarining professional emasligini bildirgan. Biroq, 71% ishtirokchilar Surxondaryoning noyob tabiiy go'zalligi va mehmondo'st xalqi turizm rivoji uchun kuchli omil ekanligini e'tirof etgan.

Viloyatda quyidagi ijobiy holatlar ham kuzatilmoqda:

- “Termiz aeroporti” orqali xalqaro reyslar tiklanmoqda;
- “Boysun bahori”, “Termiz – qadimiy zamin” kabi madaniy tadbirlar sayyohlarni jalb qilmoqda;
- xususiy sektor ishtirokida mehmon uylari soni ortmoqda.

XULOSA

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, Surxandaryo viloyatida turizm salohiyati yuqori bo'lishiga qaramay, infratuzilma rivoji bu salohiyatdan to'liq foydalanishga imkon bermayapti. Hududdagi asosiy muammolar — yo'l va transport infratuzilmasining yetarli emasligi, axborot va gidlik xizmatlarining past darajasi, xizmat ko'rsatish madaniyatining zaifligi hisoblanadi.

Mavjud imkoniyatlarni to'liq ishga solish uchun quyidagi tavsiyalar taklif etiladi:

1. Turizm infratuzilmasini rivojlantirish uchun davlat-xususiy sheriklik asosida investitsiyalar jalb etish.
2. Chekka tumanlarda transport va internet infratuzilmasini yaxshilash.

3. Mahalliy aholi va tadbirkorlarni turizm xizmatlariga tayyorlash bo'yicha qisqa kurslar tashkil etish.
4. Raqamli axborot platformalarini kengaytirish va sayyohlarga onlayn xizmatlar ko'rsatishni joriy etish.

Kelgusida mazkur chora-tadbirlar amalga oshirilsa, Surxondaryo viloyati nafaqat respublika, balki mintaqaviy darajadagi yetakchi turistik markazga aylanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jahon sayyohlik tashkiloti. (2023). *Tourism Infrastructure and Sustainable Development Report*. UNWTO Publishing. <https://www.unwto.org/>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022, 5-may). "Surxandaryo viloyatida turizmni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-220-son qarori. <https://lex.uz/>
3. O'zbekiston Respublikasi Turizm qo'mitasi. (2024). *Hududlar kesimida turizm infratuzilmasi rivoji bo'yicha ma'lumotlar*. <https://uzbektourism.uz>
4. Qodirov, M. (2021). Hududiy turizmni rivojlantirishda infratuzilmaning o'rni. *Iqtisodiyot va innovatsiya*, 6(2), 44–51.
5. Raxmatov, D., & Nematova, G. (2020). Turizm logistikasi va infratuzilmasi: dolzarb masalalar. *Milliy iqtisodiyot jurnal*, 3(4), 28–35.
6. Davlat statistika qo'mitasi. (2023). *Surxandaryo viloyatida turizm xizmatlari ko'rsatkichlari*. <https://stat.uz/>
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2023). "O'zbekiston – 2030" strategiyasi. <https://strategy.uz>
8. UNDP Uzbekistan. (2022). *Sustainable Tourism Development in Southern Regions: Opportunities and Challenges*. <https://www.uz.undp.org/>